

Adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.Mirziyoevning 2016 yil 21 dekabrda "2017– 2019 yillarda to'qimachilik va tikuv– trikotaj sanoatini yanada rivojlantirish chora– tadbirlari dasturi to'g'risida"gi PQ– 2687– sonli qarori.
2. Филюков К.Ю. Разработка механизма управления конкурентоспособностью предприятий легкой промышленности на основе совершенствования методических подходов к её оценке и регулированию. Автореферат дисс...к.э.н., Санкт– Петербург, 2010.
3. Максимова И.В. Оценка конкурентоспособности промышленного предприятия // Маркетинг. – 1996, №3. 33– 39 б.
4. Boltabaev M.R. "To'qimachilik sanoati korxonalarining raqobatdoshligini baholash uslubini takomillashtirish". T:,"Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. 2011, №1. 1– 2 b.
5. Sharipov I.B., Hakimov Z.A. Yengil sanoat korxonalarini raqobatbardoshligini baholash uslublarini takomillashtirish. – T:,"Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. 2017, №3. 3 b.
6. Чайникова Л.Н., Чайников В.Н. Конкурентоспособность предприятия: учебное пособие. – Тамбов: Изд– во Тамб. гос. техн. ун– та, 2007. – 192 б.
7. <https://uzts.uz/investorlarga/investiciya-salohiyati/>

Madrahimova Gulasal
TDIU, dotsent, ilmiy rahbar,
Aminova Shahnoza Aziz qizi
TDIU, MEKP– 01 guruh magistranti

BOZOR IQTISODIYOTI RIVOJLANISHIDA RAQOBATNING ROLI

***Annotatsiya.** Ushbu maqola iqtisodiyot rivojlanishida raqobatning o'rni haqida so'z yuritilgan. Raqobat muhitining korxonalar va tashkilotlar orasida mavjudligi hamda olimlarning raqobat haqida fikrlari yoritilgan. Mamlakat iqtisodiyotining rivoji uchun raqobat muhiti muhim omil hisoblanadi. Raqobat bor joyda o'sish, rivojlanish bo'ladi. Zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarda, yuridik yoki manfaatdor shaxslar o'rtasidagi raqobat har qanday holatda yuqori daromad olishga intilgan.*

***Kalit so'zlar:** raqobat, diversifikatsiya, modernizatsiya, xususiy mulk, kadrlar salohiyati, axborot texnologiyalari.*

Bozor munosabatlari rivojlanishida davlat va xususiy mulk vakil sifatida faol ishtirok etadi. Bundan tashqari davlatning bozor iqtisodiyotiga aralashuvi iqtisodiy rivojlanishning makroiqtisodiy ko'rsatkichlariga ta'sir qiladi, lekin boshqa ko'plab rivojlanish parametrlarini belgilamaydi. Bunga quyidagilar kiradi: masalan, narx darajasi, ishlab chiqarish tarkibi.

Bozor iqtisodiyotining o'zini– o'zi ta'minlashi uning kuchli va zaif tomonidir. unga asoslanib kuchli tashabbus va xususiy mulkdorlarning tadbirkorlik ruhi, iqtisodiyotning moslashuvchanligi imkoniyatlari va ilmiy texnikaviy yangiliklarni faol joriy etish. Tadbirkorlar doimiy ravishda o'rganadilar qaysi mahsulot va xizmatlarni yaxshilash yangi mijozlarni jalb qilishi mumkinligini aniqlash orqali bozorni aniqlash; qanday yangiliklar ularga ijobiy olib kelishi mumkin kayfiyat.

Rivojlanishning salbiy tomoni ham bor. Xususi mulkdorlarning shaxsiy manfaatlari iqtisodiyotning normal ishlashiga putur yetkazishi yoki jiddiy nomutanosiblikka olib kelishi mumkin. Uning rivojlanishi, xo'jalik yurituvchi subyektlarning ishonchsizligi va pirovardida mavjud mavjudligining asosiga tahdid qilish ehtimoli bor. Voqealarning bunday noqulay rivojlanishiga to'siq bu raqobatdir. Uning mavjudligi uchun eng muhim shart iqtisodiy hokimiyatni taqsimlashdir. Ko'pchilikda bozor iqtisodiyotida bunday hollarda bir hil mahsulotlar bir nechta firma yoki shaxslar tomonidan ishlab chiqariladi. Shunday qilib, ishlab chiqaruvchilar va iste'molchilar uchun tanlov mavjud bo'lib, bu potentsial iqtisodiy suiste'mol qilish uchun to'siqlarni yaratadi. Hatto ikki yaxshi mahsulotdan iste'molchi eng yaxshisini tanlaydi. Ushbu holatda korxonalar doimo faol ishlashni ta'minlash hamda sifatli va raqobatbardosh, iste'molchilar talablariga mos keladigan mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqish yo'llarini izlaydilar. Qolaversa o'zlariga raqobatdosh korxonalarining ham mahsulot va xizmatlarini o'rganadilar.

Shuning uchun raqobat bir– birini to'ldiradi va individualizmga qarshi o'ziga xos muvozanat mavjud. Shaxsiy manfaatlar bo'lsa, iqtisodiy jarayonlarning barcha ishtirokchilariga kuchli turtki beradi (axir, ular qiladigan hamma narsa, ular

o'z manfaati uchun qilish), keyin raqobat uchun ularning faoliyatini qulay yo'nalishga yo'naltiradi.

Har bir shaxs o'z kapitalini maksimal darajada oshirishga harakat qiladi. Adam Smit buni quyidagicha ta'kidlagan: "Har bir inson ehtiyojiga qarab ishlaydi". Smitning "ko'rinmas qo'li" – bu bozor narxlari, raqobat kuchlari tomonidan boshqariladi. Biroq, agar bu kuchlarning harakati zonada bo'lsa, "monopoliyaning kuchli kuchi" ning ta'siri resurslarni iloji boricha yaqinroq taqsimlash bilan eng mos keladigan nisbat butun jamiyat manfaatlari bilan" imkonsiz bo'lib qoladi. Klassik iqtisodiy nazariya doirasida raqobat bozor mexanizmining muhim elementi deb qaraladi.

Raqobat tarafdorlari bozor narxlari talab va taklifning o'zaro ta'sirini, muvozanatini ta'minlovchi kuch sifatida qaraydi. Sotuvchilar va xaridorlarning raqobati natijasida umumiy narx belgilanadi. Bir xil tovarlar va muayyan turdagi tovar va xizmatlar narxlari bozordagi talab va taklif, iste'molchi va ishlab chiqaruvchilarning hajmidan kelib chiqib belgilanadi. Shunday qilib, raqobat bozorning ishlashini ta'minlaydi narxlash mexanizmi shakllantiradi.

Klassik iqtisodiy nazariya doirasida raqobat bozor mexanizmining muhim elementi deb qaraladi. A. Smit talqin qilgan xulq– atvor kategoriyasi sifatida raqobat qachon individual sotuvchilar va xaridorlar raqobatlashadi qachonki yaxshi sotish uchun bozorda raqobat va shunga ko'ra xarid qilish mavjud bo'lsa. Sotuvchilar va xaridorlar o'rtasidagi raqobat natijasida muayyan turdagi va bir hil tovarlar umumiy narxlarini belgilaydilar. Raqobatbardosh bozor faoliyatini narxlash mexanizmi ta'minlaydi. Obyektiv iqtisodiy hodisa sifatida, raqobat bir nechta xususiyatlarga ega yoki bozor iqtisodiyotini rivojlanishidagi muhim ahamiyatga ega. Ilmiy– texnikaviy taraqqiyotni rivojlantirishda asosan barqaror iqtisodiy o'sishni belgilashda raqobat katta ahamiyatga ega. Biroq, texnologik taraqqiyotning sabablari va omillari haqida hozirgacha chuqur o'rganilmagan.

Shu munosabat bilan, raqobatning texnik va ijtimoiy taraqqiyot dvigateli sifatidagi roli yetarlicha baholanmagan. Bu kam baholanish iqtisodiyotdagi ustunlik tufayli yuzaga keladi.

Hozirgi kunda texnika taraqqiyoti shiddatli raqobat sharoitida amalga oshirilib kelinmoqda. Bugungi kunda raqobat o'sib borayotganligi sababli, ko'plab korxonalarining bozor ulushi mahsulot sifatini tubdan yaxshilash zarurati bilan mahsulot assortimentini yaxshilash va rivojlantirish, bozorga yangi iste'molchiga ega bo'lgan yangi, yanada murakkab mahsulotlar bilan kirish kerakligini belgilamoqda. Buning uchun avvalo har bir korxonaning

moddiy texnik bazasi eng zamonaviy, sifatli, ixcham texnika texnologiya bilan ta'minlansa, undan tashqari hodimlar malaka darajasi eng yetarli darajada bo'lsa, korxonalar raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqara oladi.

Raqobat mexanizmining moslashuvchanligi har qanday o'zgarishlarga darhol reaksiyasi bozor sharoitlarida namoyon bo'ladi. Har qanday firmalar yaxshi holatda keskin o'zgarishlar ular uchun moslashtirilgan bo'lib chiqadi.

Xulosa qilib aytganda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlar mamlakat iqtisodiyotini rivojlangan davlatlar qatoriga kirib borishida zamin yaratib bermoqda. Bugungi kunda, mamlakatimizda turli korxonalar va tashkilotlar dunyoning yetakchi mamlakatlariga o'z mahsulotini eksport qilmoqda, qolaversa, yosh kadrlar salohiyati ham chet el davlatlaridagi kadrlar qatori malaka va ko'nikmalarga ega bo'lmoqda. O'zbekistondagi korxonalar va tashkilotlar ham o'zining mahsulot va xizmatlari bilan tashqi bozorga kirib bormoqda. Kelajakda O'zbekistonda ishlab chiqarilgan va yaratilgan mahsulot va xizmatlar albatta raqobatbardoshligi jihatidan dunyoning kuchli o'ntalik ro'yxatiga kiradi. Buning uchun quyidagilarni amalga oshirish kerak:

- Korxonalarni moddiy texnik bazasini zamonaviy texnika– texnologiyalar bilan ta'minlash kerak;
- Korxonalar ishchi xodimlarini malaka mutaxassisliklari bo'yicha o'qitish o'rgatish ishlarini amalga oshirish;
- Korxonada ishlab chiqarish jarayonini zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalangan holda raqamlashtirish kerak.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022– 2026– yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" gi PF– 60– son Farmoni. – T.: O'zbekiston, 2022– yil 28– yanvar.
2. Xodiyev B.Y., Shodmonov Sh.Sh. Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik. – T.: "Barkamol Fayz media", 2017, 171– b.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017– yil 7– fevraldagi PF– 4947sonli "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi Farmoni // "Xalq so'zi". 8– fevral 2017– yil.

Рузиева Дилобар Исомжоновна
ТДИУ, доцент, илмий рахбар,
Нормаматова Умида Зайнулдин қизи
ТДИУ, МЕКР– 02 гуруҳ магистранти

ЎЗБЕКИСТОНДА СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ТИЗИМИНИ УСТУВОР РИВОЖЛАНТИРИШДА ИНВЕСТИЦИЯЛАРНИ ЖАЛБ ҚИЛИШНИНГ АҲАМИЯТИ

Аннотация: Ушбу мақолада мамлакат иқтисодий ривожини, чуқур ислохотлар амалга ошириши учун инвестициялар зарурлиги ҳақида ёритилган. Ушбу мақоланинг мақсади соғлиқни сақлаш тизимини ривожлантиришида инвестицияларни жалб қилишнинг муҳимлигини ёритиб бериши ҳамда бу бўйича илмий асосланган таклиф ва тавсияларни ишлаб чиқишдан иборат.